

САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу

САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ
Зборник радова са III научног скупа младих филолога Србије одржаног
12. марта 2011. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу

Година III / Књ. 1

Издавач

Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу

Уређивачки одбор

проф. др Милош Ковачевић
проф. др Радивоје Младеновић
проф. др Никола Рамић
проф. др Драган Бошковић
доц. др Маја Анђелковић
мр Часлав Николић
Јелена Петковић

Одговорни уредник

проф. др Милош Ковачевић

Рецензенти

проф. др Милош Ковачевић
др Стана Ристић, научни саветник
проф. др Радивоје Младеновић
проф. др Божинка Петронијевић
проф. др Јелена Јовановић
проф. др Тијана Ашић
проф. др Никола Рамић
проф. др Анђелка Пејовић
доц. др Јована Димитријевић-Савић
доц. др Сања Ђуровић
доц. др. Владимир Поломац

Лектура и коректура

Јелена Петковић
Бојана Вељковић
Тања Танасковић

За издавача

проф. Слободан Штепић,

Технички уредник

Ненад Захар

Штампа

Интерагент, Крагујевац

Тираж

150 примерака

ISBN 978-86-85991-39-4

Зборник радова са III научног скупа младих филолога Србије,
одржаног 12. марта 2011. године
на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу

САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

Година III / књ. 1

Крагујевац, 2012.

УЗ ДВОКЊИЖЈЕ СА III СКУПА МЛАДИХ ФИЛОЛОГА

Резултати са III научног скупа младих филолога Србије *Савремена проучавања језика и књижевности*, одржаног 12. марта 2011. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу презентују се научној и стручној филолошкој јавности у ове две књиге.

Сам назив скупа показује да двотомни зборник доноси резултате из две тематско-научних области: из лингвистике и из књижевности. А језик и књижевност и јесу области што одражавају научно-наставну суштину филолошког дела Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу. Уз то то су научне области из којих се изводе докторске студије на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу. Због тога је скуп младих филолога нераскидиво повезан са докторским студијама, он је на својеврстан начин и пратилачки и интегрални део докторских студија. На њему, наиме, учествују сви докторанди са прве и друге године докторских студија језика и књижевности. Докторанди са докторских студија само су део, и то мањи, учесника овога скупа. На овоме, трећем по реду скупу младих филолога, с рефератима је учествовало више од сто педесет младих филолога не само из Србије, мада их је са наставних и научноистраживачких институција у Србији било највише. Овај скуп тако пружа ретку прилику да се на једном месту сусретну млади који су или на уласку у научне филолошке воде или су у њих већ увелико закорачили. Овај скуп и јесте посвећен њима, и само њима. Или је можда правилније рећи: овај скуп је њихов и само њихов скуп.

Реферати се овде штампају у два тома, који одражавају дисциплинарну структуру скупа. Први том доноси реферате са секције *Савремена проучавања језика*, а други са секције *Савремена проучавања књижевности*. Сви пријављени и поднесени реферати нису, међутим, нашли места у овим зборницима, него само они који су прошли научну рецензију угледних филолога. Сама та чињеница својеврсни је посредни показатељ научне вредности овде штампаних прилога. Ти прилози, наиме, сведоче о заиста завидном научном нивоу њихових аутора, међу којима има и оних којима су ово први објављени научни радови. Радови штампани у овом двотомном зборнику на одређен начин репрезентују актуелни тренутак савремене филологије из перспективе њених најмлађих научних посленика. Док овај зборник иде у штампу, већ су разаслани позиви за IV скуп младих филолога, тако да је овај скуп, на задовољство како његових организатора тако и његових учесника, већ добио карактер традиционалног. А из вида не треба испустити ни чињеницу да је ово једини скуп ове врсте не само у Србији него и на Балкану.

За реферате и у њима изнесене резултате заслужни су искључиво референти – учесници овога скупа. За организацију скупа најзаслужнији су млади филолози са ФИЛУМ-а, а за штампање овога као и зборника са претходна два скупа заслужан је пре свега ФИЛУМ. И свима се мора одати захвалност, јер без њих ни скупа младих филолога, ни ових двотомних зборника са њега не би било.

О ЛИНГВИСТИЧКОЈ КЊИЗИ ЗБОРНИКА СА III СКУПА МЛАДИХ ФИЛОЛОГА

Прва књига зборника *Савремена проучавања језика и књижевности* са III скупа младих филолога, одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу 12. марта 2011. године доноси укупно 46 лингвистичких реферата тематски разврстаних у шест поглавља: I. *Дијалектолошка и ономастичка проучавања* (садржи три рада), II. *Морфолошка и твorbена проучавања* (садржи четири рада), III. *Лексикосемантичка проучавања* (садржи осам радова), IV. *Синтаксичка проучавања* (садржи четири рада), V. *Стилистичка и семантичка проучавања* (садржи девет радова), VI. *Примењенолингвистичка проучавања* (садржи осаманаест радова).

Оваква тематска структура лингвистичке књиге зборника показује да су реферати на III скупу младих филолога били готово расподељени у две велике групе. Прву би чинили реферати који су се бавили питањима што припадају свим системсколингвистичким дисциплинама, укључујући ту и она три што репрезентују дијалектологију и ономастику, а другу – реферати контрастивног или методичког типа

Првој групи углавном припадају србистички радови, док другу групу по правилу представљају радови младих филолога који се баве страним филологијама. Тако су се у овом зборнику сусрели критеријуми националне и страних филологија, који су често и интерферирани, посебно у контрастивнолингвистичким радовима. Неспорно је да су сви радови, с обзиром на младост својих аутора – више него завидног научног квалитета. Уосталом, сви су они прошли рецензентску процедуру, у којој су учествовали најеминентнији лингвисти са српских универзитета и института.

Сви радови обухваћени овом књигом зборника доносе квалитет не само у одабиру тема, него и још више у начину њихове обраде. Готово сви аутори врло добро владају различитим лингвистичким теоријама, добро познају актуелна лингвистичка „кретања“ и различите методе лингвистичких истраживања. Користе их и с њима кореспондирају. Зато смо сигурни да ће и ова, уз претходне две филолошке књиге са скупа младих филолога на ФИЛУМ-у у Крагујевцу, наћи своје место не само у српској лингвистици.

Крагујевац, фебруара 2012. годне

Уредници

САДРЖАЈ

Уз двокњижје са III скупа младих филолога / 5
О лингвистичкој књизи зборника са iii скупа младих филолога / 7

I ДИЈАЛЕКТОЛОШКА И ОНОМАСТИЧКА ПРОУЧАВАЊА

Мирјана Пеџровић Савић

О пореклу лексике свадбених обичаја и неке њене историјске потврде(област Рађевина) / 15

Тања Танасковић

Мушки надимци у селу Шљивовцу код Крагујевца / 23

Бојана Вељовић

О неким особинама фонетизма говора Тутина и околине / 33

II МОРФОЛОШКА И ТВОРБЕНА ПРОУЧАВАЊА

Драгана Цвијовић

О неким граматичко-семантичким особинама именица на -о у српском језику / 47

Ивана Маринковић, Јована Јовановић

Творбена анализа неких именица из класе етника у српском језику / 55

Ана Ранђеловић

Терминолошко-методолошки проблеми у именичкој префиксацији / 65

Анеџа Спасојевић

Неке морфолошке особености у језику романа *Ходочашће*
Арсенија Његована Борислава Пекића / 71

III ЛЕКСИЧКО-СЕМАНТИЧКА ПРОУЧАВАЊА

Ненад Ивановић

Индивидуална лексика: творбено–семантичке и творбено–стилске одлике индивидуализама у српском језику (на материјалу из Речника САНУ) / 85

Милица Стојановић

Семантика глаголског префикса *пре-* у српском језику / 101

Светлана Слијепчевић

О апстрактној лексици у политичком дискурсу (на примеру концептуализације *Србије*) / 113

Јелена Јанковић

Фитоними од придева *бео* у српском језику / 121

Нађаша Миланов

Семантика глаголског префикса *по-* у српском језику / 141

Јованка Милошевић

Глаголи са значењем ударања у савременом српском језику (лексичко-семантичка анализа) / 153

Данијела Станић

Променљиви придеви са именичком основом који означавају боје / 165

Иван Књижар

О неким колокацијама с именицом *реч* / 175

IV СИНТАКСИЧКА ПРОУЧАВАЊА

Тијана Крстић

Модалне и временске употребе кондиционала презента у француском и потенцијала у српском језику / 183

Вера Јовановић

О једном типу ситуације у француском језику / 195

Маја Жарковић

Партиципски придјиви као премодификатори именичке фразе / 203

Нађалија Живковић, Каширина Аксић

Формална семантика неких глаголских времена у српском језику / 213

V СТИЛИСТИЧКА И СЕМАНТИЧКА ПРОУЧАВАЊА

Вера Ђевриз Нишић

О кумулацији осамостаљених језичких јединица у роману *Очеви и оци* Слободана Селенића / 227

Јелена Максимовић

Метонимија у новинским извештајима / 233

Слободан Новокмећ

Сликовитост поредбених конструкција у роману *Тврђава* Меше Селимовића / 239

Марија Милосављевић Тодоровић, Марина Сјасојевић

О особеностима огласа на интернет сајтовима намењеним оглашавању / 249

Aleksandra Milčić Radovanović

Administrativna leksika u prevodima romana Ive Andrića na engleski / 257

Соња Миловановић

Језичко-стилске одлике романа *Одбрана и последњи дани* Борислава Пекића (Семантостилистички ниво) / 265

Аида Шеховић

Рецепција архаизама код говорника српског језика / 277

Каталин Озер

Номиналне форме ословљавања на факултету / 285

Ана Шарчевић, Ивана Николић

Концептуалне метафоре у српском, енглеском и шпанском језику: локализација унутар универзалног система / 297

VI ПРИМЕЊЕНОЛИНГВИСТИЧКА ПРОУЧАВАЊА

Будимка Ускоковић

МОТИВАЦИЈА ЗА УЧЕЊЕ НЕМАЧКОГ ЈЕЗИКА ИЗВАН
ОКВИРА ОБАВЕЗНОГ ШКОЛОВАЊА / 311

Јулијана Вулешић

Анализа часова немачког језика у крагујевачким средњим
школама са аспекта коректуре грешака / 323

Нађааша Вукајловић

Разлози студената за страх од усменог изражавања на немачком језику / 331

Тјана Кukić

Izostavljanje određenog člana kod učenika italijanskog jezika
kao stranog čiji je maternji jezik srpski / 341

Даница Јерошијевић

Предлози наставника за превод енглеских фразних
глагола са партикулом *off* / 351

Sandra Buljanović

O mogućnostima prevođenja glagolskih vremena, člana i roda s
mađarskog na srpski: primer romana Mora Jokaija *Zlatan čovek* / 367

Катјарина Крстић

Невербална комуникација у настави шпанског језика / 379

Марија Стјанојевић

Бењаминов есеј *Задајтак преводиоца* и његова сродност са теоријом
језика Вилхелма Фон Хумболта – истраживања Крисоле Камбас / 391

Марина Кебара

Психолошке основе лингвистичке теорије Јана Бодуена Де Куртенеа
као пионирски допринос настанку психолингвистике / 397

Данка Синадиновић

Улога различитих компонената мотивације у учењу
енглеског као страног језика код одраслих / 407

Ивана Ђирковић Миладиновић

Афективни аспекти учења енглеског језика као страног / 421

Радмила Сузић, Тијана Дабић

Веза између мотивације за учењем енглеског језика и језичке анксиозности / 431

Соња Хорњак

Фактор мотивације у процесу усвајања страних језика / 443

Маја Марковић

Неки аспекти примене теорије вишеструких интелигенција на
учење енглеског као страног језика у основној школи / 453

Марко Банковић

Утицај енглеског језика на давање назива привредним
субјектима у Републици Србији / 463

Војана Radenković Šošić, Jelena Božović

Улога превођења у настави стручног језика / 469

Миљана Стојковић

„Clickers“ – значај и могућност примене у настави енглеског језика / 475

Катјарина Аксић

Семантичка категоризација глагола са префиксом
раз- и њихови енглески еквиваленти / 481

Аутори / 492

Наташа МИЛАНОВ¹
Београд

СЕМАНТИКА ГЛАГОЛСКОГ ПРЕФИКСА ПО- У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ²

У раду су представљена значења глаголског префикса *по-*. Циљ рада је да се утврди какве семантичке нијансе овај префикс уноси у значење глагола. У анализи се полази од досадашњих класификација значења префикса *по-* и даје се подела са већим бројем семантичких нијанси. Префикс *по-* је веома продуктиван јер се њиме гради велики број глагола.

Кључне речи: префикс *по-*, префиксирани глагол, значење, лексикографска обрада

1.1. У раду ће бити представљена значења глаголског префикса *по-*, који улази у састав великог броја глагола. Покушаћемо да утврдимо какве семантичке нијансе овај префикс уноси у значење глагола, што ће бити представљено кроз различите семантичке групе. Грађа је ексцерпирана из *Речника српскохрватског књижевног језика* Матице српске, једнотомног *Речника српског језика* Матице српске и *Рјечника хрватског или српског језика* ЈАЗУ, а допуњена примерима из Грађе за Речник САНУ. Грађу чине свршени глаголи, а несвршени су узимани само уколико имају другачију семантику од одговарајућих свршених. Уз поједине глаголе дати су и примери употребе у контексту, преузети из речника и грађе за Речник САНУ. Предмет рада су оне значењске функције за које има већи број потврда, док појединачна значења углавном неће бити посебно разматрана.

1.2. У анализи се полази од досадашњих класификација значења префикса *по-*. Упоредјујући поделе које су изнете у ранијим разматрањима, дата је подела са већим бројем семантичких нијанси. Критеријуме за семантичку диференцијацију нашли смо у тумачењима овог префикса која су забележена у граматикама и речницима. Тумачићемо глаголе према значењима, а негде се даје осврт и на род и вид глагола.

1.3. Префиксом се уноси извесна измена у значење глагола и њиме се скоро увек мења глаголски вид, па се тако од несвршеног глагола добија свршен, а у неким случајевима се мења и глаголски род – додавањем префикса на просте непрелазне глаголе добијају се сложени прелазни глаголи (нпр. *крениши* – *покрениши*). Вид свршених глагола не мења се додавањем префикса (нпр. *узети* – *заузети*), док се код простих несвршених (и двовидских) мења – они прелазе у свршене (нпр. *гледаши* – *погледаши*, *везаши* – *повезаши* и сл.). Према И. Грицкату, префикси који перфективизују, основним глаголима приступају са различитим локационим и њима сличним значењима (префикси квалификатори), или са значењем временског ограничења (префикси модификатори) (исп. Гриц-

¹ natasa.markovic@isj.sanu.ac.rs и natasamilanov27@gmail.com

² Овај рад је настао у оквиру пројекта 178009 Лингвистичка истраживања савременог српског књижевног језика и израда Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ, који у целини финансира Министарство за науку Републике Србије.

кат 1984/1985: 199).³ И. Грицкат наводи да се основно значење глагола чува и у сложеном глаголу, али да префикс у њега уноси извесну модификацију. Она сматра да префикс само открива полисемију која већ постоји у основном глаголу. Скоро сваки префикс има већи број значењских потенцијала, „око којих се скупљају серије префиксираних глагола са истосмерном семантизацијом“ (Грицкат 1984/1985: 200).

2.1. Инвентар глаголских префикса већ је утврђен и допуњаван. Најпре је Т. Маретић (1899) навео 16 „приједлога“ који се „с глаголима вежу у сложенице“ (в. Клајн 2002а: 239). Префиксе касније у својим граматицама разматрају А. Лескин, А. Белић и М. Стевановић, који се држе Маретићеве поделе, уз извесне допуне. У граматици чији су аутори Е. Барић и др. број префикса је повећан на 19, а у граматици С. Бабића их има 27, док И. Клајн у својој монографији *Творба речи у савременом српском језику* наводи значења за 24 глаголска префикса.

2.2. У науци о српском језику обрађена су значења појединих глаголских префикса – ту су, између осталих, рад И. Грицкат о префиксу *с(а)-*, М. Московљевића о мешању префикса *пре-* и *при-*, Д. Кликовац о префиксу *раз-*, Р. Жугић о префиксу *из-* и др. Такође, и у граматицама и монографијама које се баве творбом речи даје се преглед значења глаголских префикса, а основна значења префикса дата су и у једнојезичним речницима српскога језика.

3. У досадашњој литератури о префиксу *по-* писало је неколико аутора. Основна значења овог префикса дата су у граматици *Савремени српскохрватски језик* М. Стевановића, *Творби riječi и hrvatskom književnom jeziku* С. Бабића, а нека значења овог префикса била су предмет разматрања у неколико радова И. Грицкат. И. Клајн је у својој монографији о творби речи префиксацијом сумирао досадашња запажања о значењима овог префикса. Такође, основна значења префикса *по-* обрађена су и у речницима – *Rječniku hrvatskoga ili srpskoga jezika* (РЈА), *Речнику српскохрватскога књижевног језика* (РМС) и *Речнику српскога језика* (РСЈ). Велики број примера за глаголе са овим префиксом налази се у грађи за РСАНУ (ГрРСА).

4.0. Префикс *по-* је, према речима И. Клајна (2002а: 265), „један од најплоднијих, ако не и најплоднији“ префикс који улази у састав великог броја глагола и веома је богат семантичким потенцијалима. И. Грицкат истиче да у граматицама словенских језика нема уједначеног тумачења развитка његових значења (1966/1967: 211). Ова ауторка износи и запажање да су нијансе префикса *по-* расуте и истанчане. Префикс *по-* има значајну улогу у префиксирању глагола и веома је богат семантички распон који се може остварити путем префиксације глагола овим префиксом. У РМС и РСЈ наводи се седам значења глаголског префикса *по-*: „почетак радње“ (*поиштраити*, *полетити*), „извршеност радње или стања до краја, у потпуности“ (*покуиваити*, *пољудити*), „радњу, стање (из)вршену у извесној, малој мери“ (*поиграти се*, *поскочити*), „узастопно (из)вршење радње“ (*поишасити*, *послагати*), „радњу коју су (из)вршили многи субјекти или је у вези с многим објектима“ (*поседаити*, *погасити*), „промену у духу, у правцу онога што значи основни, од именице начињени глагол“ (*покрбитити*, *погосподити*), „радњу која се врши делимично, кратко или по површини“ (*погладити*, *поцрскати*) (РСЈ).

3 Према утицају на валенцију глагола, В. Митриновић (1990: 9) префиксе дели на транзитивирајуће (који утичу на вид глагола), проширујуће (који отварају ново валенцијско место) и модификујуће (који условљавају модификацију морфолошке структуре глаголске допуне).

4.1.1. Једно од изворних значења префикса *по-*, према И. Грицкат, јесте месно значење – означава вршење радње по површини неког предмета, и оно је једнако значењу предлога *по*. Додавањем префикса *по-* радња се перфективизује,⁴ а префикс се додаје на прелазне глаголе и, ређе, на повратне. Ово се значење помиње у свим консултованим граматицима и речницима.⁵

4.1.2. Месним значењем префикса *по-* може се исказивати прекривање неке површине нечим или излагање нечему: *по̀длѝти*, *по̀су̀ти*, *по̀и́р̀ска̀ти*, *по̀маза̀ти*, *по̀и́љу̀вати* (а), *по̀д̀за̀сти*, *по̀кр̀и́ти*, *по̀и́ш̀и́р̀ца̀ти*, *по̀у́љу̀ти*, *по̀д̀ни́ти*, *по̀и́ш̀и́р̀ца̀ти*, *по̀и́ш̀к̀р̀о̀и́ти*, *по̀ка̀и́ти*, *по̀кр̀о̀ви́ти* (Дотле су хумку дигли, | Заболи крстачу, | И нови станак чеду | Цвећем *по̀кр̀о̀ви́ли*, Змај 2, 27, ГрРСА). Такође, може значити и 'учинити покрет нечим по некој површини': *по̀д̀ла̀ди́ти*, *по̀ми́лова́ти*, *по̀д̀ра̀га́ти* (Да га мало *по̀дра̀га* по лејима, Ђос. Бора 1, 25, ГрРСА), *по̀и́ш̀и́м̀а́ри́ти* и сл. Истог су типа и глаголи који захтевају допуну у локативу са предлогом *по*: *по̀х̀ва́и́ти се*, *по̀лѐгну́ти/по̀лѐћи*, *по̀и́пану́ти*, *по̀и́аси́ти*², односно у инструменталу *по̀бр̀за́ти се* (Ето си се сва вареником *по̀бр̀за́ла*, Лика, Богдановић Ј., РЈА). У ову групу можемо додати и значење „умеравање објекта на површински слој нечега“: *по̀са̀ди́ти*, *по̀се́ја́ти* (исп. Грицкат 1966/1967: 211).

4.2. Једна група глагола са префиксом *по-* има значење '(делимично) потапање у нешто течност, односно '(делимично) уметање, увлачење у нешто чврсто': *по̀кисели́ти*, *по̀да́ви́ти* (Никад ветар нема толико снаге те да *по̀дави* пловак, Ђаја Б. 3, 65, ГрРСА), *по̀д̀ру́жи́ти* (Извади калуп напоље из леда, *по̀д̀ру́жи* га у кључалу воду (Поп. К. 1, 165, ГрРСА), *по̀ш̀о́и́ти*, *по̀мо́ди́ти*; *по̀ко̀и́ти*, *по̀са̀ди́ти* (Више ми главе копље *по̀са̀ди́те*, НП Вук, РМС), *по̀бо̀сти*, *по̀би́ти* (По средини су ... *по̀би́јени* штапови са лоптама, Андрић, РМС), *по̀ри́ти*.

4.3. Са месним значењем су и префиксирани глаголи који имају именицу у основи. Ту се може издвојити неколико значењских група:

– са значењем посипања нечега прашкастог/ситног по некој површини: *по̀и́љу̀нча́ти*, *по̀и́ш̀љу̀нчи́ти*, *по̀шѐћери́ти*, *по̀и́ш̀ру́ни́ти*, *по̀со̀ли́ти*, *по̀д̀ђубри́ти*, *по̀би́бери́ти*, *по̀и́а́ири́ти*, *по̀г̀но́ји́ти*. Лексикографске дефиниције ових глагола су типске, по моделу глагол *по̀су́ти* + именица у основи префиксираног глагола (нпр. *по̀и́ш̀ру́ни́ти* 'посути трупем').

– са значењем покривања неке површине неким материјалом: *по̀и́а́ишоса́ти*, *по̀и́лоча́ти*, *по̀о̀и́гла́ти*, *по̀баски́јати*, *по̀калдр̀миса́ти*, *по̀ди́и́ти* (Кожа је ... *по̀и́ш̀иве* на блештавим шљокицама, Андрић, РМС), *по̀бу́са́ти* (При изради крова ... поређа [се] један ред бусена, те се на тај начин цео кров *по̀бу́са*, Јок. 1, 333, ГрРСА). Лексикографске дефиниције ових глагола су у речницима углавном дате по моделу: глагол *по̀кр̀и́ти/прѐкр̀и́ти* + именица у основи префиксираног глагола (нпр. *по̀и́а́ишоса́ти* 'покрити патосом').

– са значењем превлачења, премазивања неке површине нечим: *по̀о̀ци́нкова́ти*, *по̀о̀ци́нча́ти*, *по̀ди́нкова́ти*, *по̀ди́нкла́ти*, *по̀срѐбри́ти*, *по̀ба́кри́ти*, *по̀зла́и́ти*, *по̀калдр̀јиса́ти*, *по̀ца́кли́ти* ('цаклином, глазуrom превући'). И у овом случају су лексикографске дефиниције уједначене: *прѐву́ћи/прѐмаза́ти/обло́жи́ти* + именица у основи префиксираног глагола (нпр. *по̀срѐбри́ти* 'покрити, премазати танким слојем сребра').

4 Свршени префиксирани глагол може поново постати имперфективан, нпр. *ско́чи́ти* – *по̀ско́чи́ти* – *по̀ско́кива́ти*.

5 С. Бабић, на пример, за неке примере из ове групе каже да они означавају „да се постигао циљ радње“ (1985: 485).

Именицу у основи има и глагол *по̀ду̀вачи́ти*, уз који као објекат иде живо биће, а значи 'покрити некога дуваком, прекрити велом' (Још сам била *по̀ду̀вачена* ... дошли сватови и узели ме, Полимље, Ник. Мир. 1, ГрСА).

4.4. У групи глагола са месним значењем сврстано је и значење 'наношење промене по површини нечега': *по̀зле́диши* (*се*), *по̀реза́ши* (*се*), *по̀сећи* (2. 'ранити, озледити'), *по̀зре́йши*, *по̀зреба́ши*.

4.5. Следеће значење префикса *по-* је значење уклањања, одстрањивања објекта са неке површине: *по̀куи́ши*, *по̀месе́ши*, *по̀штри́ши*, *по̀бриса́ши*, *по̀зграбу́љаши*, *по̀зграби́ши*, *по̀стиру́гаши*, *по̀чисти́ши*; исто значење имају и префиксирани глаголи који означавају одвајање објекта од површине, најчешће одсецањем: *по̀коди́ши*, *по̀сећи* (4. 'одсећи'), *по̀же́ши*.

5.1. Код извесног броја префиксираних глагола јавља се значење 'пореметити материјални, физички склад неком активношћу': *по̀хаба́ши*, *по̀це́паши*, *по̀ломити*, *по̀лу́паши*, *по̀мрси́ши*, *по̀дрпа́ши*, *по̀де́раши*, *по̀крши́ши*, *по̀кида́ши*, *по̀зжва́ши*, *по̀дроби́ши*, *по̀крха́ши*, *по̀крца́ши*, *по̀здре́ши*. Слично овом значењу је значење 'пореметити унутрашњи ред, устројство': *по̀реме́шиши*, *по̀ме́шаши*, *по̀брка́ши*, *по̀квара́ши*.

5.2. И. Грицкат (1966/1967: 211) наводи значење 'ликвидирање, уношењем у себе, или разбацивањем, отуђивањем'. То деловање може се односити на уношење објекта у живи организам, а у основи префиксираних глагола су глаголи једења (објекат је најчешће храна или пиће): *по̀срка́ши*, *по̀йши*, *по̀сиса́ши*, *по̀шмрка́ши*, *по̀ужина́ши*, *по̀лиза́ши*, *по̀њу́паши*, *по̀йаси́ши*, *по̀јуши́ши*, *по̀жде́раши*, *по̀зрица́ши*, *по̀зуба́ши*, *по̀зоба́ши*, *по̀жва́каши*, *по̀јеси́ши*, *по̀кљуца́ши*, *по̀крка́ши*, *по̀зума́ши* (Сакрићу ове јабуке, да их Никола не *по̀зума*, Лика, Богдановић, РЈА); друга нијанса значења односи се на 'отуђивање трошењем': *по̀штро́диши*, *по̀ха́рчиши* и сл. Такође, овде спадају и префиксирани глаголи који значе 'избацивање неког објекта из себе, тј. вршење физиолошке потребе': *по̀брабодња́ши се*, *по̀сра́ши се*, *по̀пи́шаши се*, *по̀мокрши́ се*, *по̀бале́гаши* (*се*), *по̀ка́киши се* и сл.

6.1.0. У изабраној грађи најбројнији су глаголи са дистрибутивним значењем. Ово значење евидентирају све консултоване граматике и речници (Стевановић, Клајн, Бабић, РЈА, РМС, РСЈ), а велики број потврда показује и грађа за РСАНУ.

6.1.1. Код прелазних глагола дистрибутивним значењем се означава да се радња обавља на више објеката, најчешће сукцесивно. Овакво значење је у лексикографској дефиницији представљено типски – „заредом“, „једно за другим“, „једно по једно“ + глагол. Ово значење имају глаголи: *по̀зи́даши*, *по̀ка́лемеши*, *по̀кла́ши*, *по̀краси́ши*, *по̀га́систи*, *по̀веша́ши*, *по̀дависти*, *по̀баца́ши*, *по̀бележи́ши*, *по̀бра́ши*, *по̀бродја́ши*, *по̀брсти́ши*, *по̀бу́шиши*, *по̀хайси́ши*, *по̀хва́шаши*, *по̀чи́ниши*, *по̀чу́паши*, *по̀ломити*, *по̀сакрива́ши*, *по̀мори́ши*, *по̀пакова́ши*, *по̀па́лиши*, *по̀па́миши*, *по̀ређа́ши*, *по̀ски́даши*, *по̀сла́гаши*, *по̀стире́лаши*, *по̀шдвари́ши*, *по̀штри́ши*, *по̀мла́ниши*, *по̀баца́ши*, *по̀крпи́ши*, *по̀крчи́ши*, *по̀куи́ваши*, *по̀криви́ши* и др.

6.1.2. Код непрелазних глагола дистрибутивно значење подразумева да радњу чини више субјеката: *по̀крепа́ши*, *по̀црка́ши*, *по̀ле́гаши*, *по̀лийса́ши*, *по̀седа́ши*, *по̀мре́ши*, *по̀пада́ши*, *по̀сеси́ши*, *по̀ска́паши*, *по̀стира́даши*, *по̀спа́ши*, *по̀ђи́паши*, *по̀одсе́йши*, *по̀дрема́ши* и сл., као и код повратних *по̀мрзну́ши се*, *по̀бодле́ши се* (Много се свијета *по̀боље*, Андрић, РМС).

М. Стевановић (1964: 441) наглашава да је ишчезло дистрибутивно значење и да се осећа само потпуно извршење радње код глагола *по̀бу́ниши*, *по̀йи-*

ши, појести, помоћи, појести, пошинути, а међу њима има почетно-свршених: поћи, пољети, понећи.

6.2.1. Дистрибутивно значење реализовано је и код двопрефиксалних глагола, код којих је на префиксирани глагол додат префикс *по-*. И. Клајн наводи да се паровима глаголских префикса бавио А. Белић, а да су га каснији испитивачи занемарили (исп. Клајн 2002а: 286–292). Он у својој монографији даје преглед ових префикса. Истиче да је префикс *по-*, поред *из-*, најплоднији у стварању двопрефиксалних глагола у дистрибутивном значењу. Анализу двопрефиксалне групе *пона-* у српском и руском језику дао је А. Терзић (1997: 309–319). У српском језику су, како примећује А. Терзић, двопрефиксални глаголи врло продуктивни и лако се образују глаголи са префиксом *по-* као другим префиксалним формантом.⁶ Такође, каже да се овај префикс више него други „подвргава процесу делокализације и детемпорализације и специјализује углавном у изражавању значења која прецизирају карактер протицања радње у погледу њене ограничености, трајања, резултативности, понављања, поступности и сл.“ (1997: 308). Префикс *по-* додаје се на глаголе префиксирани префиксима *до-*, *за-*, *из-*, *на-*, *од-*, *у-*, а неки несвршени глаголи, као што је *понадовлачиши* и сл., имају три префикса.

6.2.2. Двопрефиксални глаголи са префиксом *по-*, као са другим префиксалним формантом, најчешће означавају радњу која се врши у неколико фаза. Код прелазних глагола значење је најчешће објекатско-дистрибутивно, тј. постепено распрострањење радње на објекат. У речницима су ови глаголи дефинисани типски: „заредом“, „једно за другим“, „једно по једно“ + примарно префиксирани глагол. То су примери: *понакуповати*, *понаквасити*, *понаслађати*, *понашћити*, *позавезати*, *позавезивати*, *позавлачити*, *позаглављивати*, *позаграђивати*, *поразбацати*, *поубијати*, *поукидати*, *позаклаши*, *позакључати*, *позакључавати*, *пооклопити*, *поижењити*, *поизвезати*, *поодводити*, *поодносити*, *поудавати*, *поодгривати*, *поодрезивати* и сл. Код непрелазних глагола такав је *поодлазити*, а код повратних: *поодосељавати се*, *пообразовати се*, *позавршити се* и сл.

7. Посебну групу чине ингресивни глаголи којима се означава почетак неке радње. Ово значење могу имати прелазни, непрелазни и повратни глаголи. Лексикографска обрада ових глагола је типска: *почети* + глагол у основи префиксирани глагол (*поштрчати* 'почети трчати'). Овде префикс *по-* има значење почетка радње. Од прелазних глагола са значењем кретања имамо: *повући*, *подећи*, *повести* и сл. Код непрелазних глагола најчешћи су глаголи који значе почетак кретања, и то, најчешће, журног кретања: *похитати*, *пожуриши*, *похрлиши*, *појурити* и сл. Као ингресивне повратне глаголе И. Клајн наводи *побојати се*, *попадати се*, *подредовати се*, *побуњити се*, *поидрати се*⁷.

8. Велику групу чине континуативни глаголи, којима се означава степен или мера извршења радње основног глагола, радња се извршила у некој мери, односно, трајала је неко време. Значење глагола са овим префиксом Стевановић дефинише као „извесно, краће време вршити радњу“, док се у РМС каже да овај префикс означава „радњу или стање (из)вршену у извесној, малој мери“, а у РЈА

6 А. Терзић је, обрађујући глаголе са префиксалном групом *пона-* у руском и српском језику, нагласио да је употреба оваквих глагола првенствено везана за разговорни језик (1997: 311). Они су у речницима стандардног језика малобројни, али у свакодневном говору егзистира велики број глагола овог творбеног типа, пошто се према постојећем творбеном моделу лако образују нове творбене јединице.

7 Глагол *поидрати се* требало би сврстати у континуативне глаголе, пошто он означава вршење радње неко, краће време (Брже, браћо, амо, амо, да се скупа *поидрамо!*, Радич. 2, РМС).

стоји да се радња „чини у мањој мери“. Са Стевановићевом дефиницијом слаже се и Клајн, који каже да је „нагласак на трајању (мада ограниченом), а не на краткоћи радње“ (2002а: 267). Дакле, префиксна морфема *по-* своди радњу новог глагола на ограничено трајање или на ограничен степен интензитета.

9.0. Деминуирању глагола у српском језику И. Грицкат је посветила читаву студију (1955/1956: 45–96).⁸ Она истиче да деминутивни глагол може значити да се радња врши кратко време, повремено, а не трајно, учестало, а притом смањеним интензитетом, или тренутно, иако му је природа трајна. Он може означити и да се радња врши са ситнијим резултатом, ако је значење радње резултативно. Такође, деминутивни глагол може показати и да се на радњу гледа са симпатијом или са иронијом (в. Грицкат 1955/1956: 47). Префикс *по-* је, према речима И. Грицкат, најкарактеристичнији словенски префикс за глаголску деминуцију.⁹

9.1. Може се издвојити неколико група глагола којима се означава ограничено трајање радње, односно ограничен квантитет. Најпре, то су обични перфективизовани глаголи који имају деминутивну нијансу значења¹⁰. Значење ограниченог трајања неке радње или стања исказано је и у лексикографској дефиницији конструкцијама ’неко време’, ’кратко време’ нешто радити, негде боравити и сл. И. Грицкат наводи примере: *подремаћи*, *поизграћи*, *покуцаћи*, *полежати*, *подевати*, *поплакати*, *поромињати*, *посвирати*, *поседети*, *посијавати*, *походати*, *почекати*, *почувати*. Поред наведених, са значењем ограниченог трајања су и следећи префиксирани глаголи: *покукати*, *побравити*, *повеселити се*, *пошалисти се*, *пошећати*, *полежати*, *поштрговати*, *површити се*, *подиванити*, *покаршати се*, *позабавити (се)*, *покуњати*, *поћушати*, *почекати*, *почекнути*, *почувати*, *погунјати*, *пољуљати*, *поносасти*, *подреджати*,¹¹ *попливати*, *попричати*, *порадити*, *послушати*, *погрмети*, *поразговарати (се)*, *подржати*, *пођускати*, *повозати (се)* (Ваше благородство, допустите да вас *повозам*, Моск. 1, 467, ГрРСА), *поплакати*, *погудети*, *почећкати*, *подрхшати*, *погудати*, *почаврљати*, *посмехнути се*, *повиристи* и сл.

9.2. Неколико глагола је у лексикографској дефиницији објашњено као ’повремено’, ’с времена на време’ нешто радити. Такви су глаголи: *поврискивати*, *погрокшавати*, *подујкивати* (Лаки поветарац *подујкивао* је, Низ прип. 109, ГрРСА), *помахивати* и сл.

8 У нашој науци први се проблемом глаголске деминуције бавио Ђ. Даничић у студији (1860), где напомиње да се деминуција може постићи променом глаголског вида, контракцијом, композицијом, а говори и о деминутивним наставцима. О деминуцији глагола касније су писали и Миклошић, Маретић и др.

9 Проучавање овог префикса показало је да је он балтословенског порекла, пошто се његове блиске паралеле могу наћи у литавском и летском језику (в. Грицкат 1955/1956: 83). Поред тога, наши дијалекти дају богат број потврда глаголске деминуције префиксом *по-*, а то је на примеру призренско-тимочких говора показала Р. Жугић.

10 Ови глаголи нису чисти деминутивни глаголи у односу на основне глаголе, пошто они значе радњу у малој мери, али која је перципирана у тренутку довршења (исп. Грицкат 1955/1956: 83, у фусноти).

11 Поред деминутивног значења ’мало, кратко време дреждати’, глагол *подреджати* може значити и ’провести неко време дреждећи, временски интервал испунити дреждањем’ (У Митровачкој нахији одмах ће вас дочекати са крачагом ... жежене ракије, али ће вам коњ сву ноћ *подреджати* за плотом, Бож. Г. 3, 105, ГрРСА), где се глагол *подреджати* може заменити глаголом *предреджати*. Овакво значење префикса *по-* у изабраној грађи ретко је заступљено. Ако је у контексту обележен одсечак времена који је испуњен неком радњом, таква функција префикса *по-* назива се пердуративном (в. Митровић 1990: 138).

9.3. У деминутивне глаголе сврставају се и глаголи који означавају вршење, односно извршеност радње у малој количини, степену, што је у лексикографској дефиницији означено са 'мало' нешто радити, нпр. *пòдчучну̀тии*, *пòср̀кну̀тии* (1. 'сркнути једанпут или неколико пута'), *пòдчешка̀тии* и сл.

9.4. Деминутивну семантичку нијансу, 'испољавање радње у некој, мањој мери', донекле, имају и двопрефиксални глаголи са префиксом *пò-* као другим префиксалним формантом (о дистрибутивном значењу таквих глагола исп. т. 6.2). Такви су глаголи: *пòна̀сѐћии*, *пòнѐсти́таи*, *пòп̀рѝди́гну̀тии се*, *пòп̀рѝлѐћии*, *пòп̀рѝязи́тии*, *пòп̀рѝчу̀ва̀тии*, *пòп̀рѝшѐгну̀тии*, *пòп̀рѝчека̀тии*, *пòза̀бѐле́жи́тии* (Хтједоше [нам] сузбити, уништити сваки и мајушни ... приговорчић, што га досле гдје гдје *пòза̀би́љежисмо*, Позор. 1872, 320, ГрРСА), *пòза̀бòдлѐтии*, *пòза̀б̀ра̀би́тии*, *пòза̀бòд̀ци́тии*, *пòра̀змисли́тии*, *пòза̀дрéма̀тии*, *пòза̀и́гра̀тии*, *пòза̀д̀жýжи́тии се*, *пòза̀жмýри́тии*, *пòначи́ни́тии се* и сл.

10.0. М. Ивић (1982: 56) наглашава да је у науци о словенским језицима распрострањено уверење да префикс *пò-* „детерминише трајање радње у деминутивном смислу“¹², али да се у језицима затиче и другачије стање, односно да овај префикс означава и вршење радње дужи временски период или у већој количини (исп. т. 9.1).

10.1. Значење које је у лексикографској дефиницији означено као 'прилично', 'у приличној мери' нешто радити/бити у неком стању, такође имају глаголи са префиксом *пò-*, нпр. *пòодрáс̀тии*, *пòза̀мисли́тии се* (Ја мислим да је то питање било велико и да би о томе требало да се *пòзамислимо*, Весел. 19, 287, ГрРСА) и сл.

10.2. Неколико двопрефиксалних глагола има сативно значење и њима се указује на висок степен задовољности радњом: *пòна̀з̀ле́да̀тии се*, *пòна̀слуша̀тии се*, *пòна̀йи́тии се*, *пòна̀уживá̀тии се*, *пòна̀йли́ва̀тии се* и сл.

11.1. Велику групу чине глаголи код којих је функција префикса да само перфективизује глагол. Код неких глагола префикс *пò-* „уноси чисту перфективност без етимолошких примеса“ (Грицкат 1966/1967: 212), негде је „присутна тачка довршења“ (*пòрѐћа̀тии*, *пòдмýтии*, *пòми́ри́тии*, *пòде́ли́тии* и сл.) (212), негде перфективни корелат „не значи ништа друго него пунктуализовани облик саопштења о радњи“ (212) (*пòдласка̀тии*, *пòљуби́тии*, *пòслýжи́тии* и сл.), а код неких се реализује и значење ингресије (*пòсýмња̀тии*, *пòколéба̀тии*, *пòгорди́тии се* и сл.). Међу чисто перфективним глаголима највише је прелазних: *пòчи́ни́тии*, *пòòра̀тии*, *пòи́лáс̀ти́тии*, *пòи́се́са̀тии*, *пòи́рòши́тии*, *пòруши́тии*, *пòи́р̀па̀тии*, *пòмнòжи́тии*, *пòде́ли́тии*, *пòсла̀тии*, *пòгáси́тии*, *пòкòва̀тии*, *пòдòји́тии*, *пòг̀ра̀би́тии*, *пòбáца̀тии*, *пòг̀ра́ди́тии*, *пòклéпа̀тии*, *пòмòша̀тии*, *пòва́га̀тии*, *пòвáри́тии*, *пòкрòји́тии*, *пòкр̀пи́тии*, *пòкрца̀тии*, *пòкречи́тии*. Међу повратним глаголима такви су: *пòмòдли́тии се*, *пòсти́йде́тии се*, *пòб̀ринýтии се*, *пòд̀ста̀ра̀тии се*, *пòи́щýжи́тии се*, *пòи́ишмáни́тии се*.

11.2. Са семантиком позитивног циља, удобности, користи, односно снабдевања објекта нечим, има неколико перфективних глагола, који су у речнику дефинисани типски, у смислу: 'почастити / послужити некога (јелом и пићем)': *пòгòд̀сти́тии*, *пòднyди́тии*, *пòслýжи́тии*, *пòчáстии́тии*.

12 У анализи функција префикса *пò-* М. Ивић користи термин „fuzzy determiner“ који је увео Б. Лејкоф, а који се примењује на језичка средства приликом одређивања „колико је исказани или подразумевани физички параметар одређене појаве у датом случају остварен примерено ономе што се сматра нормалним (природним, типичним, уобичајеним и сл.)“ (1982: 54). У семантичком смислу префикс *пò-* у функцији фази детерминатора, према М. Ивић, јавља се као показатељ деминуције. О фази значењима односно језичким средствима за исказивање ових значења в. Радовановић 2009.

12.0. Следећу велику групу чине глаголи који су мотивисани придевом¹³ и који могу, у зависности од суфикса, имати два значења. Код ових глагола префикс *по-* служи „као живо и продуктивно средство граматичке перфектизације код оних глаголских значења чији је смисао развијање особине у другој или у самој себи“ (Грицкат 1966/1967: 211). Од придева могу се (суфиксацијом или префиксално-суфиксалном творбом) градити глаголи који означавају да неко или нешто добија одређену боју или особину, својство. Радња именована глаголом може се одвијати независно од воље субјекта и такви су глаголи непрелазни и медијални, а за њих се најчешће везује суфикс *-ети*.¹⁴ Такође, овај суфикс имају и повратни глаголи који означавају да се нешто одликује бојом или особином означеном придевом у основи. Поред овога, нешто може добијати одређену боју или особину као резултат вршења неке акције од стране агенса. Ови глаголи могу бити прелазни активни и повратни, а граде се суфиксом *-иши*.

12.1. Тако, са значењем учинити онаквим што значи придев у основи имамо велики број глагола, које можемо поделити према неколиким значењским нијансама:

– давати нечему неку боју, или мењати боју нечему: *побелити*, *поврћити*, *попљамити*, *посивити*, *пожућити*, *помодрити*, *поцрвенити*, *поцрнити*, *поседити*, *поруменити*, *поплавити*, *посветити*, *посмеђити* и сл.

И. Клајн у *Речнику језичких недоумица* истиче да се ретко употребљавају форме *пожућити*, *поплавити*, *поседити*, *посивити* са значењем 'учинити жутом, плавим, седим, сивим'. Према Клајну, фактивни глаголи од придева за боје постоје само теоријски, јер се каже бојити, фарбати у неку боју (~ у плаво, ~ у жуто и сл.). Клајн (2003б: 344) истиче да би за њихово избегавање разлог могла бити „тешкоћа диференцирања од непрелазних глагола као *црвенети* (-њети) и повратних *белети* (*бијељети*) се“.¹⁵

– давати нечему неко физичко својство: *погзурити*, *погрбавити*, *погустити*, *попелити*, *помекшати*, *погубити*, *погужити*, *погрубити*, *покусити*, *покривити*, *повисити*, *поружити*, *пошесити*, *посушити* и сл.;

– побуђивати код некога неко стање, расположење: *погордити*, *погдобрити*, *повеселити*, *покуњити*, *полудити*, *подичити*, *помамити*, *посидити*, *повеселити*, *подуховити*, *побесити* (Ово њенога оца ... грдно очемери и побеси, Милош. Д. 1, 17, ГрР-СА). Ово значење имају и неки глаголи са суфиксом *-ати*: *погоршати* (I, 1. 'учинити горим'), *помахнитати* (2. 'учинити махнитим');

– давати нечему неку другу карактеристику: *повдстиручити*, *поскућити*, *појевити*, *помножити*, *поједноставити*, *подомаћити*, *подржавничити*, *подрушити*, *пошћити*. Са заменицом у основи су глаголи *посвојити*, *пошистити*.

13 Глаголи са префиксом *по-* мотивисани придевом представљени су у РМС и РСЈ, у Бабићевој граматици, код Клајна и И. Грицката, док се код М. Стевановића и у РЈА не помињу.

14 Поред формалне и семантичке опозиције, глаголи на *-ети* и *-иши* имају и опозицију на прозодичком плану. Глаголи на *-ети* имају исти акценат у презенту као и у инфинитиву (*опшћити* : *опшћим*), док глаголи на *-иши* који имају дугоузлазни акценат у инфинитиву, у презенту имају дугосилазни акценат на истом слогу (*белити* : *белѝм*), односно ако у инфинитиву акценат није на првом слогу, у презенту имају краткоузлазни акценат за један слог померен ка почетку речи (*опшћити* : *опшћѝм*) (исп. Стевановић 1964: 612).

15 Изнети нормативни став није заснован на језичким чињеницама, јер непрелазни медијални глаголи често имају суфикс *-иши*. Повратни глаголи на *-иши* могу бити и активни (имати неку боју, истицати се неком бојом), али је, према Клајну, таква употреба неправилна (2002б: 344).

11.3. Глаголи са префиксом *по-* мотивисани придевом могу значити и постати онаквим што значи придев у основи (*посивети* – ‘постати сив’ и сл.). Поред суфикса *-ети*, код ових глагола налазимо и суфиксе *-ити* и *-ати*. Субјекат добија неку нову особину, постаје друкчији. Та нова особина може се такође манифестовати на разне начине:

– променом у боји: *пожутиети*, *побелети*, *посивети*, *поплавети*, *поруменети*, *пошамнети*, *побледиети*, *почађавети*, *поцрнети*;

– добијањем неког другог физичког својства: *подобљати се*, *помуштити се*, *подвостручитити се*, *погуравити се*, *подрбити се* (*Погрбила се* без иједног зуба, потапљује се на једну батину, Ков. Д. 1, 97, ГрРСА), *полетишати се*, *поруужнети*, *попунишати се*, *појачати се*, *побуђавити се*, *повећати се*, *подужити се* (*Кад ме смотри ... развуче уста, те се седи бркови подужише*, Поп. 3., БК 1909, 720, ГрРСА), *погзурити се*, *погубити се*, *подрвенеши*, *покрућњати* и сл.;

– добијањем неке психичке особине (најчешће негативне): *полакòмити се*, *подивљати*, *поамити се*, *пошашавити се*, *пошандрџити се*, *помахнитати се*, *побенавити се*, *поблесавити се*, *побрљавити се*, *побудалити се*, *побеснети се*, *позлишати се*, *подобрити се*, *пожалостити се*, *поваљанити се* и сл.;

13.0. Бројну групу чине и фактитивни глаголи мотивисани именицом. Ови су глаголи прелазни и завршно-свршени, али и резултативног карактера, и значе учинити оним што значи именица у основи префиксираног глагола. Сви глаголи из ове групе грађени су префиксално-суфиксалном творбом по обрасцу *по-* + именица + суфикс *-ити*. Лексикографска дефиниција оваквих глагола је типска: *поштурчитити* ‘учинити кога Турчином’.

13.1. Велики број глагола изведен је од имена припадника одређених етничких група и др.: *поштурчитити*, *поенглезити*, *порумунити*, *порусити*, *поцигџанчитити*, *пошалијанити*, *посрбитити*, *помађарити*, *полатинити*, *пошваббитити*, *помосковити* и сл.

13.2. Неки глаголи из ове групе изведени су од назива за занимања и титула: *попашитити*, *покнежитити*, *повојничити*, *посељачити*, *пођаконити*, *похајдучити*, *погрòфити*, *подумнитити*, *покалуђерити* и сл.; од именица којима се именују родбински односи: *покћерити*, *покумити*, *посестирити*, *посинити*, *подезитити*, *подратитити*; као и разних других појмова: *поименичитити*, *попридевитити*, *подеитињити*, *подрушитвенеити*, *подрушитивити*, *поживдетињити*, *поунијашитити*, *похришћанити*, *посвѣтити*, *побаксузити*, *поварварити*, *покурјачити*.

13.3. Глаголи са префиксом *по-* који имају именицу у основи, у повратној форми значе постати оно што значи именица, и речничка дефиниција је за овакве глаголе, такође, типска: глагол *поштиати* + именица у основи префиксираног глагола – *посељачити се* ‘постати сељак’. Скоро сви глаголи из т. 13.2. имају и повратну форму, у значењу постати оно што значи именица у основи, па их на овом месту нећемо наводити. Само повратну форму код глагола са значењем постати оно што значи именица у основи префиксираног глагола имају следећи глаголи: *пођачити се* (*Како сам се овде пођачио, никаки новина не читам*, Вук 12, 221, ГрРСА), *подевòдјичити се*, *погоспо̀дити се*, *повамп̀ирити се*, *подбабити се* (*Пиј, море, шта си се побабил!*, Ранк. С. 2, 296, ГрРСА), *попрòстачити се*, *пођавòлитити се*, *повáрошити се* и сл.

14. И. Грицкат наводи да је у неким случајевима значење префикса „паразитско“ – префиксом се ништа ново не уноси у значење глагола (1966/1967: 212). И Клајн наводи такве глаголе, а као објашњење наводи да ту нема разлике између основног и префиксираног глагола, па функција префикса није јасна (2002а: 267).

Ово се некад односи само на одређено значење глагола (нпр. *породити*¹⁶). Овакви глаголи могу бити и свршени и несвршени: *пòдникнути/пòднèти*, *пòвриснути*, *пòдайти*, *пòзàднити*, *пòкрикнути*, *пòкричати*, *пòкцунути*, *пòдрзнути се*, *пòвèкнути*, *пòкликнути*, *пòвèнчати се* и сл.

15. Анализом значења глаголâ са префиксом *по-* утврђено је да овај префикс веома продуктиван, пошто се њим гради велики број глагола. Једно од изворних значења префикса *по-* је месно значење, вршење радње по површини неког предмета и то значење једнако је значењу предлога *по*. Додавањем префикса *по-* радња се перфективизује, а префикс се, у овом случају, додаје најчешће на прелазне глаголе. Највећу групу глагола префиксираних префиксом *по-* чине глаголи са дистрибутивним значењем, којима се показује да радња обавља више субјеката (код прелазних глагола), односно, да се радња обавља на више објеката (код прелазних глагола). Такво значење могу имати и двопрефиксални глаголи са префиксом *по-* као другим префиксалним формантом. Такође, велике семантичке групе чине и глаголи мотивисани придевом или именицом. Глаголи са префиксом *по-* могу означавати почетак радње, степен/меру извршења радње, а могу имати и семантику потпуног извршења радње.

Литература

Бабић 1986: S. Babić, *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku. Nacrt za gramatiku*, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti – Globus.

Грицкат 1955/1956: И. Грицкат, Деминутивни глаголи у српскохрватском језику, Београд: *Јужнословенски филолог* XXI/1–4, 46–95.

Грицкат 1966/1967: И. Грицкат, Префиксација као средство граматичке (чисте) перфективације, Београд: *Јужнословенски филолог* XXVII /1–2, 185–221.

Грицкат 1984/1985: И. Грицкат, Одлике глаголског видског парњаштва као семантички индикатори, Нови Сад: *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику* XXVII–XXVIII, 197–203.

Ивић 1982: М. Ивић, О неким принципима глаголске префиксације у словенским језицима, Београд: *Јужнословенски филолог* XXXIII, 51–61.

Клајн 2002а: И. Клајн, *Творба речи у савременом српском језику*, Део 1, Слагање и префиксација, Београд–Нови Сад: Завод за уџбенике и наставна средства, Институт за српски језик САНУ, Матица српска.

Клајн 2002б: I. Klajn, *Rečnik jezičkih nedoumica*, Beograd: Čigoja štampa.

Митриновић 1990: V. Mitrinović, *Poljski glagolski prefiks prze- i njegovi srpskohrvatski ekvivalenti pre- i pro-*, Beograd: Naučna knjiga.

Радовановић 2009: М. Радовановић, *Увод у фази лингвистику*, Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижевна Зорана Стојановића.

РЈА: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1880–1976.

РМС: *Речник српскохрватскога књижевног језика*, I–VI, Нови Сад, Матица српска, 1967–1976.

РСЈ: *Речник српскога језика*, Нови Сад, Матица српска, 2007.

16 У неком примерима глагол *пòрòдити* реализује значење које је синонимично глаголу *изрòдити* 'донети на свет, родити (обично више деце)', нпр. С њом лијепа пород изродио, | *пòрòдио* Марка и Андрију, | а Марко се тури на ујака, | на ујака, војводу Момчила, НП Вук 2, ГрРСА.

Стевановић 1964: М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик*, књига I, (Увод, фонетика, морфологија), Београд: Научна књига.

Терзић 1997: А. Терзић, Структурно-семантичке карактеристике глагола са префиксалном групом *по-* у руском и српском језику, Београд: *Научни састајак слависта у Вукове дане* 26/2, 309–320.

SEMANTIC OF THE VERBAL PREFIX *PO-* IN SERBIAN LANGUAGE

Summary

In this paper we presented the meanings of verb-prefix *po-*. The aim is to determine the contribution of this prefix in verb meaning. The analysis is based on the current classification of the meaning of the prefix *po-* and provides the division with a number of semantic nuances. Prefix *po-* is very productive because it builds a large number of verbs.

Nataša Milanov